

Concepten, contexten en verplichte contexten in *De Kern van de Economie havo*

Het nieuwe economieprogramma is een wisselwerking tussen theorie en praktijk, waarbij de concepten – het wat – wettelijk worden vastgelegd en de toepassingsmogelijkheden – het hoe – in handen is van de docenten. Hierbij wordt opgemerkt dat van een strikt onderscheid tussen 'het 'hoe' en het 'wat' geen sprake is.

In dit nieuwe programma zijn verschillende begrippen gegroepeerd en ondergebracht onder een bepaalde noemer ofwel een concept. De nadruk ligt in dit programma op acht concepten. Institutionele kennis lijkt naar de achtergrond te verdwijnen. Toch is kennis van instituties, statische gegevens en regelgeving belangrijk om de economische werkelijkheid te begrijpen. Er zijn binnen de concepten situaties (contexten) te onderscheiden die de examencommissie bij de leerlingen als bekend veronderstelt; dit zijn de verplichte contexten. Door deze verplichte contexten aan de orde te laten komen, worden institutionele en beschrijvende kennis alsnog het programma binnengeloodst.

Concepten

Er wordt in het nieuwe eindexamenprogramma uitgegaan van acht theoretische concepten. Deze concepten volgen hieronder:

- **1 Schaarste**
- **2 Ruil**
- **3 Markt**
- **4 Ruilen over de tijd**
- **5 Samenwerken en onderhandelen**
- **6 Risico en informatie**
- **7 Welvaart en groei**
- **8 Goede en slechte tijden**

De basis van het nieuwe programma vormen de concepten schaarste, ruil en markt. De concepten die daarna volgen worden steeds complexer.

Contexten en verplichte contexten

In *De Kern van de Economie* wordt het begrip context ruim opgevat. Het slaat op feitelijke gebeurtenissen, zoals het verhogen van de rente door de ECB, op statistisch materiaal, bijvoorbeeld van het CBS, op de beschrijving van een markt, zoals de arbeidsmarkt of een prijzenoorlog, en op regelgeving, zoals het Stabiliteitspact en de cao. Telkens is sprake van wisselwerking met bepaalde concepten, soms met meer dan één concept. **Schaarste** komt door het karakter van de economische wetenschap bij elke context om de hoek kijken en **ruil en transacties** vaak ook. In *De Kern van de Economie* worden docent en leerling daarom voortdurend geconfronteerd met de wisselwerking tussen concepten en (verplichte) contexten. De didactische betekenis van deze werkwijze is versterkt door de uitbreiding van de syllabus met de macro-economie en de monetaire theorie en praktijk. Deze onderwerpen die niet alleen domeinen H en I betreffen – maar ook raakvlakken hebben met concepten als **ruilen over de tijd** en **risico en informatie** – illustreren dat een integrale werkwijze, waarbij op het goede moment de conceptuele en contextuele benadering vloeiend in elkaar

overgaan, voor het verwerken van de stof door de leerlingen grote voorkeur verdient, omdat zodoende de weerbarstige werkelijkheid wordt geordend en tot leven komt. Een voordeel van deze werkwijze is ook dat nieuwe contexten die zich in de werkelijkheid altijd voordoen, gemakkelijk worden verwerkt en een plaats krijgen, hetgeen zeker nu het eindexamen vanaf 2017 ingrijpend wordt veranderd, van belang is.

Verder heeft de vernieuwing van de syllabus voor de eindexamens havo en vwo, met zich meegebracht de eis dat de leerlingen een economische denkwijze kunnen hanteren. Hieronder wordt in de beide syllabi verstaan dat zij kunnen redeneren in een modelmatig kader, dat wil zeggen kunnen uitgaan van veronderstellingen omtrent het gedrag van consumenten, ondernemingen, werknemers, ambtenaren en politici in het economisch leven, het langs logische weg afleiden van conclusies daaruit en het confronteren van deze conclusies met de werkelijkheid. In de *Kern* wordt hieraan expliciet inhoud gegeven in hoofdstuk 12 Macro-economie, havo deel 2.

Waar staan de concepten en verplichte contexten?

In *De kern van de economie* voor havo zijn de acht concepten en verplichte contexten in verschillende paragrafen en hoofdstukken terug te vinden. Zowel binnen een hoofdstuk als binnen een paragraaf komen soms verscheidene concepten en verplichte contexten aan de orde. Hieronder volgt een overzicht, waarbij eerst de concepten ter sprake komen en daarna de contexten.

Concepten	Waar is het te vinden?
Schaarste en ruil (1 en 2)	Dit is strikt gezien SE-stof, maar dient als basis voor CE
	Hoofdstuk 1: 1.1, 1.2, 1.4 t/m 1.9
	Hoofdstuk 2: 2.2 t/m 2.4
	Hoofdstuk 3: 3.1 t/m 3.5 en 3.11
	Hoofdstuk 4: 4.1, 4.2, 4.4 t/m 4.9 en 4.12
	Hoofdstuk 5: 5.1 t/m 5.9 (gehele hoofdstuk)
	Hoofdstuk 6: 6.1 t/m 6.4
	Hoofdstuk 8: 8.1 t/m 8.6
	Hoofdstuk 9: 9.1, 9.8 en 9.9
	Hoofdstuk 11: 11.1, 11.3, 11.10, 11.11, 11.14 en 11.15
Hoofdstuk 12: 12.12	
Verplichte contexten	
Huis en hypotheek	3.8, 5.9, 8.5, 8.6 en 8.13
Markt (3)	CE-stof
	Hoofdstuk 3: 3.1
	Hoofdstuk 4: 4.1 t/m 4.13 (gehele hoofdstuk)
	Hoofdstuk 5: 6.1 t/m 6.8 (gehele hoofdstuk)
	Hoofdstuk 7: 7.6 t/m 7.17
	Hoofdstuk 10: 10.1 t/m 10.3, 10.13 t/m 10.15
Hoofdstuk 12: 12.12	
Verplichte contexten bij Markt (3)	
Arbeidsmarkt	6.1 t/m 6.8 (gehele hoofdstuk)
Innovatie en Onderzoek & Ontwikkeling	1.1, 2.1, 2.9 t/m 2.12, 2.14, 2.17, 10.14, 12.10, 12.13 t/m 12.15

Ruilen over tijd (4)	CE-stof Hoofdstuk 1: 1.3 Hoofdstuk 2: 2.1, 2.5, 2.6, 2.8, 2.12 t/m 2.17 Hoofdstuk 3: 3.6 t/m 3.11 Hoofdstuk 5: 5.7 t/m 5.9 Hoofdstuk 6: 6.5 en 6.6 Hoofdstuk 9: 9.2 t/m 9.9 Hoofdstuk 10: 10.2, 10.5, 10.6, 10.9 t/m 10.12
Verplichte contexten bij Ruilen over tijd (4)	
Onderwijs en menselijk kapitaal	1.3, 2.15, 5.2, 5.7, 12.10 en 12.14
Pensioenen	3.5, 3.6, 3.10, 5.8 en 9.8
Samenwerken en onderhandelen (5)	CE-stof Hoofdstuk 1: 1.3 Hoofdstuk 2: 2.4 Hoofdstuk 3: 3.11 Hoofdstuk 4: 4.11 t/m 4.13 Hoofdstuk 5: 5.5 en 5.9 Hoofdstuk 6: 6.7 Hoofdstuk 7: 7.1 t/m 7.5 Hoofdstuk 9: 9.6 en 9.7 Hoofdstuk 10: 10.4 en 10.5 Hoofdstuk 11: 11.2, 11.10, 11.11, 11.13 en 11.16 Hoofdstuk 12: 12.12
Verplichte contexten bij Samenwerken en onderhandelen (5)	
Prijzenoorlog	2.13, 7.10 t/m 7.12
Cao-onderhandelingen	5.4, 5.5 en 6.7
Europese integratie	1.6, 9.6, 11.2, 11.12 t/m 14.14
Maatschappelijk verantwoord ondernemen	2.1, 2.16, 12.12 en 12.14
Risico en informatie (6)	CE-stof Hoofdstuk 2: 2.7 t/m 2.9, 2.15 t/m 2.17 Hoofdstuk 3: 3.10 en 3.11 Hoofdstuk 4: 4.11 Hoofdstuk 5: 5.9 Hoofdstuk 7: 7.1 t/m 7.6
Verplichte contexten bij Risico en informatie (6)	
Sociale zekerheid	1.6, 3.10, 5.5, 10.1, 10.5 t/m 10.9
Welvaart en groei (7)	CE-stof Hoofdstuk 1: 1.3 en 1.10 Hoofdstuk 2: 2.5 Hoofdstuk 3: 3.9 en 3.12

	Hoofdstuk 4: 4.4, 4.5 en 4.10
	Hoofdstuk 10: 10.3, 10.7 en 10.8
	Hoofdstuk 11: 11.1. t/m 11.4, 11.10 t/m 11.14
	Hoofdstuk 12: 12.1. t/m 12.12
Goede tijden slechte tijden (8)	CE-stof
	Hoofdstuk 1: 1.3
	Hoofdstuk 3: 3.9 3.10, 3.12, 3.13 en 3.14
	Hoofdstuk 4: 2.4 t/m 2.6, 2.9 t/m 2.11 en 2.16
	Hoofdstuk 5: 5.2
	Hoofdstuk 8: 8.7 t/m 8.13
	Hoofdstuk 9: 9.6 t/m 9.9
	Hoofdstuk 10: 10.3, 10.7 en 10.8
	Hoofdstuk 11: 11.1 t/m 11.9
	Hoofdstuk 12: 12.10 t/m 12.20
Verplichte contexten	
ECB en stabiliteitspact	1.5, 7.2, 8.4, 8.5, 9.6 t/m 9.9, 10.11 en 11.13

Behalve in de paragrafen van de verschillende hoofdstukken komen de verplichte contexten ook terug in de opgaven aan het einde van een hoofdstuk.